O'ZBEKISTON  RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

"PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA" kafedrasi

Nurullayeva  Baxtigul

# "IJTIMOIY PSIXOLOGIYA "
# fanidan laboratoriya ishlari.

Urganch 2009

**LABORATORIYA ISHI№1**
**SOTSIOMETRIK METOD YORDAMIDA GURUXDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNI TADKIK KILISH**

**Tadkikotning maqsadi:** jamoada shaxslararo munosabatlarni 0'rganish, gurux a'zolarini uzaro munosabatlaridagi kiyinchiliklarni, ayrim shaxslarni munosabatga kirishidagi kiyinchiliklarni bartaraf kilish yullarini aniklash.

**Tadqiqot uchun zarur jixozlar:** s0'rov varaqalari va maxsus tuzilgan savol.

1. Sen tugilgan kuningni nishonlashga kimni taklif kilasan (nima uchun).
2. Guruxdagi a'zolardan sen kim bilan sayoxatga chiqishni istaysan.
3. Guruxda senga yoqadigan shaxslarni k0'rsat.

**Tadqiqotning borishi:**

Tekshiriluvchi xar kaysi savolga uchta gurux a'zosining nomini aytib, uni tanlash sababini tushuntirib berishi kerak. Bunday suxbatdan tashkari eksperiment jarayonida tadkikotchi guruxni turli faoliyatda kuzatish natijalaridan va ular bilan utkazgan suxbat natijalaridan xam foydalanishi mumkin.

**Natijalarini taxlili:** avvalo eksperiment natijasi mikdoriy jixatdan ishlab chikiladi. Tekshirish natijalari kuyidagicha kurinishli javdvalda aks ettiriladi.

1-jadval

| **№ tartib** | **Tekshiriluvchi shaxsning familiyasi yoki ismi** | **Gurux ruyxatidagi a'zolardan xar birining necha marta tanlanganligi** | | | | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | **1-savol buyicha** | | | **2-savol buyicha** | | | **3-savol buyicha** | | | **4-savol buyicha** | | | **Jami** | | |
| | | **1-tanlanish** | **2-tanlanish** | **3-tanlanish** | **1-tanlanish** | **2-tanlanish** | **3-tanlanish** | **1-tanlanish** | **2-tanlanish** | **3-tanlanish** | **1-tanlanish** | **2-tanlanish** | **3-tanlanish** | **1-tanlanish** | **2-tanlanish** | **3-tanlanish** |
| | | | | | | | | | | | | | | | | |

SHuningdek olingan natijalar sotsiogramma kurinishida xam aks ettirilgan. Buning uchun eksperimentda katnashgan xamma shaxslarni mikdori va tanlanish tartibiga karab 5 guruxga bulish kerak buladi.

1-guruxga – I darajali tanlangan gurux a'zolari («yulduzlarni»);
2-guruxga– II darajali tanlangan (kupchilikdan afzal) gurux a'zolari;
3-guruxga – III darajali tanlangan (yokimli) gurux a'zolari:
4-guruxga – IV tanlashga kirmay kolgan (yokimsiz) gurux a'zolari:
5-guruxga rad etilgan gurux a'zolarni kiritish lozim.
1-guruxga kiruvchi gurux a'zolarni (A-ugil, O-kiz) tegishli belgilar bilan markaziy aylana orasiga;
2-guruxga kiruvchi gurux a'zolarni birinchi (markaziy0 va ikkinchi aylana orasiga;
3-guruxga kiruvchi gurux a'zolarni ikkinchi va uchinchi aylana orasiga;

4-guruxga kiruvchilarni uchinchi, turtinchi va xakozo aylanalar orasiga kursatiladi.

Kiz bolalarni sotsiogrammaning chap kismiga, ugil bolalarni ung kismiga joylashtiring. Bir tomonlama tanlangan bolalarni uzuk-uzuk (punktir chizikli) strelka bilan, uzaro bir-birini tanlangan bolalarni esa sidirga chizik bilan kursating.

Tanlash belgilariga karab kichkina guruxlarning soni va sostavini bilib olish va kiz bolalar bilan ugil bolalar urtasidagi uzaro munosabatlarni aniklash maksadida olingan ma'lumotlarni puxta taxlil kiling. Natijalar asosida xulosa chiqaring va tavsiya bering.

Guruxlarning shaxslararo munosabatlari nakadar mustaxkamlangan va tarbiyaviy ta'sir etishining samaradorligini aniklash uchun eksperimentni 4-6 oydan keyin yana takrorlang.

## LABORATORIYA ISHI№2

**Guruxdagi ijtimoiy muxit**

**Tadqiqotning maqsadi:** guruxdagi psixologik muxitni 0'rganish.

**Tadqiqot uchun zarur jixozlar:** sinaluvchilar uchun varaqa tayyorlanadi, ularda mazmuniga k0'ra qarama-qarshi b0'lgan 10 juft ibora k0'rsatiladi.

**Tadqiqotning borishi:** Sinaluvchi bu juftlarning xar bir 0'rtasida keltirilgan chiziqlar ustiga "+" belgisini q0'yib guruxda shu sifatning ifodalanganligi xaqida 0'z fikrini bildirishi kerak.

**Natijalarni taxlili:** natijalar chapdan 0'ngga 9 balli baxolash shkalasida quyidagicha sxema b0'yicha kodlashtiriladi.

| | | |
|---|---|---|
| Дустона муносабат | - - - - - - - - - - | Душманлик |
| Розилик | - - - - - - - - - | Норозилик |
| Қониқканлик | - - - - - - - - - | Қониқмаганлик |
| Мафаатдорлик | | Манфаатдорэмаслик |
| Самарадорлик | | Самарасизлик |
| Илиқлик | | Совуқлик |
| Хамкорлик | | Хамкорликнинг йўқлиги |
| Ўзаро ёрдам | | Хайрихох эмаслик |
| Қизиқарлилик | | Зерикарлилик |
| Муваффақиятлилик | | Муваффақиятсизлик |

<u>9 8 7 6 5 4 3 2 1</u>

Jami ball qanchalik yuqori b0'lsa guruxdagi muxit xam shunchalik ijobiy b0'ladi.

## Laboratoriya ishi № 3

**«OILANING KINETIK RASMI» METODIKASI**

Bu metodika proektiv metodlardan xisoblanadi. Bu metodika nixoyatda axborotga boy va bolani sub'ektiv nuktai nazarini ochib beradi.

**Tadqiqotning maqsadi.** Oiladagi shaxslararo munosabatlarni tashxslash.

**Tadqiqot uchun zarur jixozlar:** ok kogoz va rangli kalamlar beriladi.

**Tadqiqotning borishi.** Bolaga ok kogoz va rangli kalamlar berib 0'z oilangni rasmini chizgin deb y0'riqnoma beriladi.

-rasm chizish davomida bolani kuzatib turing va izoxlarini yozib boring. Oila a'zolarini chizish ketma-ketlikni xam xisobga oling. Rasmni chizib bergunga kadar kuting (20min). Rasmga izox berishini yozib boring, s0'ngra suxbat utkazing.

- rasmda kimlarni chizding, ular nima kilyapti kabi savollar berasiz va javoblarni qayd qilib borasiz .

**Natijalarni taxlili:**

1. Oilani real va rasmdagi tarkibini kiyoslaysiz, oila a'zolarini soni kupayish xolati.

Katta odamlar kushish – uziga mexr va e'tibor etishmasligi.

Tengkurlarini kushish – mulokot doirasini etishmasligi, tengkurlari bilan mulokot etishmasligi.

Kichkinalarni (xayvonlarni) kushish – bu boladagi uzini katta bulishini xoxlashi, birovlarga yordam berishni istaganligi, birovlarga mexr-okibat kursatish.

Oila a’zolarining soni kamayshi – uziga kaysidir tomonlari yokmaydigan oila a’zolarini chizmaydi.

Bitta uzini chizsa – boladagi egouentrizm yoki boladagi yakkalanish natijasi.

2. Oila a’zolarining gavdasini katta-kichik kilib chizishi.

Uzini nomutanosib ravishda kichik kilishi – yoki boshkalardan ajralib kolishi.

Bu bolani oiladgi mukammal emasligini kursatkichi. Oila a’zolarini otasi yoki onasi gavdasi katta yoki yondor va detallarga boy bulsa, bu bolani ijtimoiy munosabatini belgisi. Agar gavda katta, lekin sxematik va rangsiz bulsa, shu oila a’zosini dominantligini belgilaydi.

Uzini ota-onasi bilan bir xil chizishi – uzaro yaxshi munosabatini va a’zolar orasidagi yaxshi kontaktni belgisi xam bulishi mumkin. U uzini shulardek bulishini xoxlaydi.

3. Tana kismlarini joylashishini taxlili.

Bola uzini kullarini katta yukoriga karab chizishi bola uzidagi agressiv intilishlarini kursatishi. Uzini kulsiz va kichkina kilib chizish – uziga ishonmaslik, uzini kuchsizligini sezish, axamiyatsiz va boshkalar tomonidan imkoniyatlarini cheklab kuyilganligini sezish. Agar boshka a’zolarni kulini katta kilib chizsa – shuki agressivlik belgisi. Boshka a’zoni kulsiz yoki kichik kul bilan chizsa – shuki odamni oilada imkoniyatsiz, kuchsiz ekanligini belgisi. Agar gavdasi katta, kulsiz bulsa, bola beixtiyor shu odamni aktivligini kamaytirishni istaydi.

Oyoklarni kichik va kuchsiz kilib chizishi, bolada uziga ishonmaslik va uzini ximoyalanmagan va xavotirlik xolatini belgisi.

4. YUz kismlarini chizish.

Uzini ogzini chizmasiligi – mulokot kamligi, etishmasligi. Kuzini chizmasa – e’tibor va mexr etishmasligining belgisi. YUz kismlarini chizish va uchirish xolati – bu xam oiladagi adovatlar. Boshka a’zolarini yuzini detallarini chizmaslik aynan shu odam bilan mulokot etishmasligi yoki oiladiga kelishmoavchilik belgisi.

5. Bola jixozlar, tabiat manzaralarini kuyosh va boshka predmetlarni chizishni beixtiyor oilada kelishmovchilik mavjudligi.

UMUMIY TAXLIL KILISH

Bu test uchun mikdoriy baxo belgilash sistemasi ishlab chikilgan va 5 xil alomat majmuasi ajratib kursatilgan.

1. Kulay vaziyat.
2. Xavotirlik.
3. oiladagi kelishmovchilik vaziyat
4. Mukammal emaslik tuygusi.
5. Oilaviy vaziyatdagi adovat

I. Kulay oilaviy vaziyat.

1. Oiladagi barcha a’zolarining umumiy faoliyati.
2. Rasmda odamlarning kupligi.
3. Oiladagi xamma a’zolarning tasvirlanishi.
4. Oilada yakkalanib kolgan odam yukligi.
5. SHtrixovkani yukligi.
6. CHizikni yaxshi sifati.
7. Varakda odamlarni uxshash tarzida taksimlanishi.

II. Xavotirlik.

1. SHtrixovka.
2. Rasm ustidan chizish.
3. Kuchli bosib chizish.
4. Uchirish.
5. Detallarga e’tiborni kuchaytirish.
6. Mayda detallarning kupligi.

III. Oilada kelishmovchilik vaziyati.

1. SHaxslar urtasida tusiklar (devorlar, mebellar, xonalar0.
2. Ayrim shakllarni uchirib tashlashi.
3. Ayrim shakllarda gavdani yukligi.
4. ayrim shakllarni yakkalab kuyish.
5. Ayrim shakllarni uxshash bulmagan kattaligi.
6. Tashki ta’sir bilan rasmning mos kelmasligi.
7. Tashki ta’sir bilan rasmning mos kelmasligi.
8. Oila a’zolaridan ayrimlarining yukligi.
9. orkasi bilan turgan oila a’zosi.
10. Mumkin bulgan boshka odamlar.

IV. Oilaviy vaziyatda mukammal emaslik tuygusi.

2. Rasm muallifi nomutanosib ravishda kichik.
3. SHakllarni kogozning kuyi kismiga joylashtirish

4. CHizik zaif, uzuk-yuluk.
5. muallifning boshkalardan ajralib kolishi.
6. Kichik shakllar.
7. Muallif shaklining boshkalarga nisbatan xarakatsizligi.
8. Muallif orka ugirilib turishi.
9. Mumkin bulgan boshka belgilar.

V. Oilaviy munosabatlarda adovat.

1. SHaklning tutgan yuli.
2. Uchirib tashlangan shakl.
3. Kiyofasi uzgartirilgan shakl.
4. Teskari profil.
5. Kullari ichki tomonga yunalgan.
6. mumkin bulgan boshka belgilar.

Oilani kinetik rasmi metodikasi fakat buguni, utmishni aks ettirib kolmay shu bilan birga kelajakka karatilgandir, chunki bola rasm chizishda vaziyatni tushunib olishga intiladi, dolzarb oilaviy munosabatlar muammosini xal kiladi.

Oilaning kinetik rasmi ikki kismdan rasm chizdirish va rasmdan keyin rasmdan suxbatlashishdan iborat.

## ASOSIY ADABIYOTL


1. Karimov A.I. “YUksak ma’naviyat –engimas kuch” T., “Ma’naviyat”, 2008
2. Karimov I.A. Istiqlol va ma’naviyat. —T.: O’zbekiston, 1994.
3. Karimov I.A. Barkamol avlod — O’zbekiston taraqqiyotining poydevori. —T.: SHarq, 1997
4. Davletshin M. G. «Umumiy psixologiya» T-2000y.
5. Nemov R. S. «Psixologiya» T. 1.M. 1998y.
6 .Gamezo A. «Atlas po psixologii» Moskva 2001y.
7. Karimova V. M. «Psixologiya» T.SHarq 2002y.
8. G`oziev E. E. «Umumiy psixologiya» I—II tom. Toshkent-2002y.
9. Petrovskiy I. V. «Umumiy psixologiya» «O`qituvchi», 1992y.


## Qo’shimcha adabiyotlar:


1. Davletshin M.T. Umumiy psixologiya, T., Nizomiy, 2002.
2.E.Goziev, Umumiy psixologiya, Milliy universitet, T., 2004
3.Karimova V. Psixologiya, T., 2002.
4.Karimova V., Akromova F. Psixologiya, ma’ruzalar matni.
5.Goziev E. Tafakkur psixologiyasi, T., 1991.
6.Vigotskiy L. S. Razvitie visshix psixicheskix funktsiy M. Prosvexenie 1984
7.Ivanov P. I. Umumiy psixologiya –T. O’qituvchi, 1967
8.Raxmonova M. Psixologiya kursida kursatmalilik–T. O’qituvchi 1978
9.Rubinshteyn S. L. Osnovi obshey psixologii –M. Pedogogika 1989
10. Gozieva E. G. Tafakkur psixologiyasi –T. O’kituvchi 1990
11. Ivanov P. I. Iroda va uni ustirish –tarbiya va uz–uzini tarbiyalash –T. O’qituvchi 1965
12. Teplov B. M. Problemi individualnix razlichiy –M. Politizidat 1961
13. YArashevskiy M. G. Istoriya psixologii –M. Pedogogika 1965
14. Voxidov M. Bolalar psixologiyasi –T. O’qituvchi 1982